

ODNOS FILOZOFIJE I PSIHOLOGIJE - EVOLUCIJA KA KOEGZISTENCIJI ILI IDEOLOŠKOM RAZDVAJANJU?

Aleksandar Damjanović

Institut za psihijatriju
Klinički centar Srbije, Beograd

Primedba Profesora psihijatrije Nisla upućena Karlu Jaspersu: "Kako ste bleđi gospodine Jaspers; previše se bavite filozofijom; to ne podnose crvena krvna zrnca."

Prvu diferencijaciju psihologije u odnosu na filozofiju odredio je Aristotel (Pery psyhes) u tri knjige istražujući čulni, duševni i duhovni život (u teorijskom i praktičnom pogledu). Psihologija je kao filozofska disciplina primordijalno podeljena na racionalnu psihologiju (istraživanje teorijskih pitanja o duši) i empirijsku filozofiju (praksa psihičkog života) (1).

Kratak sadržaj: radu se razmatra specifičnost odnosa između filozofije i psihologije- njihovi zajednički koreni, pravci razvoja kao i njihove epistemološke distinkcije.. Psihologija je kao filozofska disciplina podeljena na racionalnu i empirijsku filozofiju. Postoje i tvrdnje (npr. Jerusalem) da filozofija vodi poreklo od psihologije. Prema savremenom shvatanju psihologija je samostalna nauka ali služi kao neophodna polazna osnova za filozofska istraživanja. Didaktički, evolucija psihologije teče kroz mitsku, filozofsku, prednaučnu i naučnu fazu. Filozofija je težila da pruži ne samo metodološku pomoć psihologiji već i da joj obezbedi epistemološki instrument. Psihologija koja se bazira na humanističko-personalističkoj orijentaciji, a delimično i nove grane psihoanalize koje potpadaju pod konceptualizaciju neoanalitičkih škola, posmatraju čoveka kao autonomni, otvoreni projekat življenja, naglašavaju njegovu transcendentnu prirodu i njegovu spremnost i slobodu da odlučuje relativno neometan od faktora socijuma (sadrže dakle u sebi jasnu filozofsku notu). Filozofija i psihologija predstavljaju dakle dva ravnopravna konstituensa u pokušaju ljudskog uma da dopre do onih krajnjih istina makar one bile pod plaštom racionalnog, iracionalnog ili krajnje mehanicističkog gledanja na svet.

Ključne reči- filozofija, psihologija, evolucija odnosa

Izdvajanjem psihologije kao zasebne discipline, filozofija je nastavila da se bavi izučavanjem psiholoških problema u okviru sopstvene metodologije i epistemologije. Izvesno je da sve psihološke škole vode poreklo iz filozofije, a neke novije orijentacije (fenomenološke i humanističke) razvijaju se podjednako i u filozofiji i u psihologiji. (2). Postoje međutim i drugačija mišljenja.

U svom " Uvodu u filozofiju" Vilhelm Jerusalem (3) smatra da filozofija vodi po-

rekli od psihologije. U prilog ovom svom shvatanju on navodi da su još Platon i Aristotel tvrdili da svaka filozofija počinje čuđenjem i da priroda uz volju za život našem biću pridodaje i nagon za saznanjem. Naša duša pored toga što nas pokreće na filozofiranje ona nam daje i pravac kojim mora da se kreće mišljenje da bi staložilo filozofsko čuđenje. U interpretaciji Jerusalema, dakle, čuđenje kao psihološka odrednica predstavlja precipitator i inicijator svekolikog filozofiranja. I pored činjenice da se moderna psihologija oslobodila svake filozofske spekulacije njihova tesna veza i dalje opstaje. Mišljenje Jerusalema je da bi se psiholog mogao odreći svake metafizičke hipoteze, ali je filozof danas više nego ikad upućen na savesnu psihološku analizu. Za ovog filozofa” drzak” je svako ko zanemari psihologiju kao najvažniju osnovicu za jednu u istinu naučnu filozofiju. On na kraju poglavlja koje obrađuje odnos psihologije i filozofije zaključuje: “Prema sadašnjem stanju psihologija je dakle samostalna nauka, ali služi kao neophodna osnova za svako filozofsko istraživanje”

Fulgosi(4) daje sledeći istorijski pregled razvoja psihologije

doba > MITSKA PSIHOLOGIJA

100 000 – 700 g.p.n.e.

doba > FILOZOFSKA PSIHOLOGIJA

700 g.p.n.e – 1879 g.n.e.

doba a) PREDNAUČNA PSIHOLOGIJA

1879 g. – 1980 g.

b) NAUČNA PSIHOLOGIJA

1980 g. – danas...

1. Mitska psihologija

U ovom razdoblju tumačenja ljudi o samima sebi, ljudskoj prirodi i načinu funkcionisanja su u obliku mitova koje su

izmišljali. Glavni mit je *mit o duši* koji predstavlja najprihvatljivije tumačenje čoveka ikad stvoreno.

2. Filozofska psihologija

U ovom razdoblju ljudska priroda tumači se filozofijama koje zamjenjuju mitologiju. Filozofija odbacuje mitska tumačenja i nastoji dati filozofska koja su kao i mitovi umotvorine. Filozofska objašnjenja razlikuju se od mitskih po tome što filozofi traže argumente koji bi govorili u prilog pojedinih tvrdnji i tumačenja te svaka tvrdnja mora biti argumentovana. U mitologiji dokazi nisu potrebni i ne traže se te je glavni razlog za prihvatanje umotvorine to da su one produkt ljudskog uma. Filozofija je nastala oko 700 g.p.n.e. i to kao grčka filozofija. U filozofiji je glavni faktor razum te se traže razumska objašnjenja koja su prihvatljiva za ljudski razum, a ostala se odbacuju. U ovom razdoblju različiti filozofi daju svoja objašnjenja ljudske prirode i načina funkcionisanja. Razdoblje filozofske psihologije započinje sa pojavom MILETSKE ŠKOLE. Grčki filozofi su prvi shvatili da je izmišljanje neprihvatljivo jer ne dovodi do shvatanja realnosti te da je ljudski um proizvoljan.

Prvi filozofi su odbacili mitska objašnjenja sveta jer su proizvoljna i nemaju spoznajne vrijednosti te su zaključili kako proizvodi ljudskog uma nisu prihvatljivi sami po sebi. Smatrali su da RAZUM treba biti kriterijum koji će odmeravati istinitost, točnost i prihvatljivost onog što stvori ljudski um. Sve umotvorine se moraju kritički analizirati te se ne postavlja pitanje ŠTA se događa nego KAKO i ZAŠTO se događa. Da bismo verovali u boga moramo se odreći razuma i razumskih pitanja o bogu. Razum kritički razmatra umne produkte i traži odgovore na pitanja kako i zašto kojih nema u mitologiji koja je nekritična produkcija

odgovora. Dakle, na početku filozofije dolazi do odbacivanja mitologije.

Filozofija zahteva ARGUMENTE te svaka umotvorina mora biti argumentovana. Filozofija je otvoreni sistem mišljenja u kojem pojedini idejni sistemi propadaju i usvajaju se drugi, te je za razliku od religije promenjiva.

3. Prednaučna i naučna psihologija

U ovom periodu počinju se pojavljivati i jačati naučna objašnjenja ljudske prirode. Ljudska priroda se nastoji objasniti pomoću naučnih istraživanja u kojima se koriste naučne metode. Psihologija se nastoji postaviti na naučno-metodološke osnove što znači odricanje od umotvorina, mitologije i filozofije. Naglasak se stavlja na istraživanja koja će utvrditi kakva je ljudska priroda i na koji način ljudi funkcionišu. Osnovno obeležje nauke je istraživačka delatnost, a njome se pokazuje da se nešto ne zna te je zato ona dokaz ne znanja. Dakle osnovni podsticaj svih naučnih disciplina je neznanje, a znanje se stvara istraživanjem. U nauci se umotvorine nimalo ne uvažavaju te svaka umotvorina u znanosti mora proći proces verifikacije ili provjere da bi bila prihvatljiva. Samo one umotvorine koje su prošle proveru posredstvom naučnih metoda i koje je provera potvrdila postaju prihvatljive nauci i deo nauke. Danas se nalazimo u periodu naučne psihologije jer je tek pre 24 godine psihologija priznata od strane drugih prirodnih nauka i tek tada je ona postala prava prirodna naučna disciplina.

Wilhelm Wundt je 1879. g. osnovao u Leipzigu prvu samostalnu laboratoriju za eksperimentalnu psihologiju i taj datum se uzima kao početak naučne psihologije. Međutim to je datum koji koriste samo psiholozi, dok druge prirodne nauke sve do 1980 g. nisu smatrale psihologiju pravom

naučnom disciplinom. U periodu od 100 godina psihologija se transformisala i postepeno dobijala sve više obeležje nauke. Transformacija psihologije sastojala se u tome da je sve više počinjala koristiti metode prirodnih nauka kojima se sve više metodološki približavala pri čemu su se sve više napuštale nenaučne metode.

Branislav Petronijević najpoznatiji "filozof u Srba" trudio se da u svojim filozofskim koncepcijama odvoji filozofiju od nauke. Time je Petronijević smatrao da će moći da izgradi povoljno idejno tlo za razvoj i "konstrukciju sopstvenog sistema" koji bi, po autoru, trebao da pruži definitivno razrešenje osnovnog metafizičkog problema. Fenomenološka realnost deli se u dve dispartne polovine, od kojih jedna sačinjava stvarnost "spoljašnjeg", a druga "stvarnost unutrašnjeg iskustva". Stvarnost spoljašnjeg iskustva istražuje *fizika*, što je po Petronijeviću, zajedničko ime za sve prirodne nauke. Stvarnost unutrašnjeg iskustva istražuje *psihologija*, koje je opet zajednički naziv za sve duhovne nauke. Izraz "duhovne nauke" Petronijević nije upotrebljavao, mada bi taj izraz sasvim odgovarao onome što on naziva "psihologijom". Ovakvo definisan problem predstavlja težište spora između pozitivističke i spekulativne filozofije, spora u kome, po Petronijeviću, spekulativna filozofija mora da trijumfuje, pre svega na osnovu ispravnog uvida da se veza između spoljašnjeg i unutrašnjeg sveta iskustva ne bazira na iskustvu per se, već on postavlja apriorni uslov da ovu relaciju može jedino um spoznati. Metafizici dakle ostaje "u amanet" da shvati i razjasni ideju sveta kao celine.

Petronijević (5) smatra da psiholog u svome ispitivanju polazi od neposrednog unutrašnjeg iskustva i ukoliko opisuje fakta tog iskustva, onda treba da ih apstrahuje potpuno od spoljnog sveta. Za psihologa je neposredno dat samo njegov duh, materijalnih tela nema. Za deskriptivnog psiholo-

ga cela je spoljna priroda privid, koji postaje odnosom opažanja jednog subjekta na objekte opažanja drugog subjekta smatra Petronijević. Za eksplikativnog psihologa priroda istina nije privid, ali ono što on može da utvrdi to je samo izvestan paralelizam između psihičkih i fizičkih fenomena. Empirijska psihologija mora pri objašnjenju psihičkih fenomena da pribegne principima, koji su za njen empirijski domen potpuno transcendentni

Trend sekularizacije psihologije u odnosu na filozofiju doveo je gotovo do razvoja obostrano negativističkog odnosa. Takav antagonizam je bio posledica radikalnog empirizma i pragmatizma u psihologiji, odnosno tendencije da se u psihologiji odbaci gotovo sve što nema upotrebnu vrednost. Ipak od polovine našeg veka ovo shvatanje se postepeno koriguje. Postojeća kritičnost prema filozofiji i njenim doprinosima je sve manje antagonistička. Ona se više ne posmatra samo kao deo psihološke tradicije, već i kao sastavni deo razvoja psihologije, dok i tekuća istraživanja u filozofiji često imaju svoje paralele u psihologiji.

Predmet psihologije treba da budu beskonačno različite manifestacije duše, kao i uopštavanja na osnovu zaključaka o uzroku ovih manifestacija. Sva ispoljavanja duše, zdrava i bolesna, ona koja se mogu meriti kao i ona koja se mogu naknadno osetiti, treba da budu predmet njenog izučavanja (6).

Za Sartra (7) psihologija je disciplina koja hoće da bude pozitivna, što znači da hoće da crpi svoje izvore isključivo iz iskustva. Psiholog misli da upotrebljava samo dva jasno određena tipa iskustva: ono koje nam nudi prostorno-vremenska percepcija i ono intuitivno saznanje nas samih koje nazivamo refleksivnim iskustvom. U istom kritičkom osvrtu Sartr tvrdi da se "psiholog strogo brani od toga da ljude oko sebe shvati kao sebi slične. .... ovaj pojam istovrsnosti njemu izgleda rušilački i opasan".

Psihologija smatra Sartr, izvire iz Pirsove definicije hipoteze: suma eksperimentalnih rezultata koju ova omogućuje da se predvidi. Na taj način, ideja čoveka bi bila samo suma konstatovanih činjenica čije objedinjenje ona omogućuje. Iz navedenih razloga psihologija se mora pomiriti s time da će propustiti ljudsku realnost, bar ako ova ljudska realnost postoji.

Grčka filozofija je smatrala da filozofska spoznaja mora biti spoznaja univerzalnog, a ne posebnog i individualnog. Ona je imala tendenciju da se preko čulne spoznaje uputi ka svetu ideja. Ali Grčka filozofija je već tada postavila sopstvene gnoseološke limitiranosti. Ona, sa izuzetkom Sokrata, nije shvatala ili htela da prihvati subjektivno, individualno, slobodno. Ove tendencije se proširuju na srednjovekovnu skolastiku, nominalizam koji su takođe bili izričito skloni opštem. Tek sa Kantom i nemačkim idealizmom, koji osvetljavaju samosvest sa željom da prevlada objektivizam, nastupa pomak u filozofiji a samim tim i u psihološkim poimanjima. Nema više povratka zastareloj metafizici, bitak se istražuje samo u subjektu, odnosno verifikuje se njegovo bivstvovanje i unutarnje postojanje. Kant, Fihte, Šeling, Hegel su izgrađivali su metafiziku pomoću subjekta.

Kant je u svojoj "Kritici čistog uma" potom i u "Kritici moći suđenja" kao i u "Kritici praktičnoga uma" dao značajan prilog psihologiji, posebno u shvatanju pojedinih mentalnih aktivnosti- pre svega saznavanja, osećanja i htenja. On je u kompleksnosti mentalnih proces pokušao da iznađe krajnje epistemološke funkcije koje ne trpe više nikakvo raščlanjivanje.

Po Berđajevu (8) glavna je greška što je humano preneseno na psihološko, što je ljudska svest transformisana u psihološku, a logična i transcendentna svest nisu priznati za čovečiju svest. Filozofiju mnogi, kao što je već rečeno, pokušavaju da oslobode od subjektivističkog prisustva čove-

ka. No sasvim je izvesno da je filozofija od-
uvek bila antropološka i antropocentrična.
Filozofija se treba uhvatiti ukoštac sa psiho-
logizmom, ali nikako protiv antropologi-
zma. Psihologizam je relativizam, što se ni-
kako ne može reći za antropologiju.

Psihologija je pokušala kao izvedena
disciplina, da pruži "alibi" za niz zbivanja u
duševno-duhovnom životu i da na posre-
dan način transcendirira dostignuća filozofi-
je. Već u međuratnom periodu javlja se ten-
dencija (da li možda i precenjena?) psiho-
logije da preuzme, možda i previše optere-
ćujuću ulogu regulatora unutrašnje, harmo-
nije- uostalom Frojdova ideja je bila da psi-
hologija pod metodološkim velom psihoa-
nalize bude zamena i nadomestak religije.
Ona je trebala da posreduje u razvoju i po-
stizanju egzistencijalnog smisla, dok bi psi-
hoanalitičari (psiholozi) trebali da usavrše
svojevrsnu mimikriju sveštenika. Kao pri-
rodna posledica ove tendencije nastao je
pokret psihologizma koji je pokušao da
ukaže da bitnost celokupnog misaonog ži-
vota i stvaralaštva, predstavlja isključivo
psihološki fenomen. U filozofiji logike, psi-
hologizam je postao shvatanje da je logika
zasnovana na zakonima mišljenja, dok su
oni opisi aktuelnih procesa pomoću kojih
ljudska bića misle. Termin je prvi upotrebio
Erdman 1878, ali u opštu upotrebu nije
ušao sve do kraja 19 veka. Njegovu egzaktnu
definiciju komplikuju raznoliki pogledi
na psihologiju koji su u to doba bili preo-
vlađujući. (9). Psihologizam je prirodni sa-
veznik naturalizma, sa njegovom opštom
sumnjom u bilo kakve kanone dogmi i pro-
pozicija koje opstaju u bezvremnskim lo-
gičkim odnosima. Psihologizam je u svom
semantičkom diskursu predstavljao svoje-
vrsno precenjivanje psihologije, uz stalnu
tendenciju da kroz revalorizaciju i prece-
njivanje bude asimilovan u antropologiju,
koja je kao univerzalna disciplina mnogo
srodnija filozofiji, ali može i da premosti jaz
(ukoliko on suštinski zaista i postoji) izme-
đu filozofije i psihologije.

Filozofija je uvek težila da pruži ne sa-
mo izvesne metodološke spoznaje psiholo-
giji već i epistemološki instrument (EPIS-
MOLOGIJA – je deo filozofije koja se bavi
znanjem i spoznajom i nastoji utvrditi kako
se stiče znanje.). Neke od savremenih ogra-
naka psihologije, kao što je kognitivna psi-
hologija sa nekim od izvedenih, pre svega
instrumentalnih modaliteta (npr. racional-
no- emotivna psihološka metoda) imaju
svoje korene u filozofiji. Još su stoici, pre
svega Epiktete i njegov učenik Marko Aure-
lije pomno razmatrali uticaj preplitanja
emocija i razuma, tvrdeći da ih je teško
odeliti i da je ono što odlučuje, ne objektiv-
nost našeg mišljenja, već naš emocionalno
prebojeni stav koji u velikoj meri diktira
"pogled na svet "jedne osobe.

Uticaj Diltaja na svarmenu psihologiju
bio je posredan, ali stalan. Na sve idiograf-
ske, fenomenološke, neoanalitičke, a naro-
čito egzistencijalističke prilaze u psihologi-
ji. Diltajev koncept opisne i analitičke psi-
hologije koja se suprotstavljala teorijskoj
psihologiji Jaspers utemeljuje "razumevaju-
ću psihologiju" pomoću koje je bilo mogu-
će da se shvate genetske veze duševnog,
činioci osećanja, motivi. Jaspers je posred-
stvom psihologije i filozofije počeo da unosi
nov metod i sistematizaciju u psihijatriju.

Psihologija svoje ideološke i heurističke
korene duguje filozofiji. Poseban procvat
ona doživljava sa Kjerkegorom i konceptu-
alizacijom introspekcije, koja je fundamen-
talna u većini psiholoških metoda i doktri-
na. On je insistirao posebno na subjektiv-
nom karakteru filozofije, na introspekciji
koja je u jezgru svih psiholoških metoda i
psihoterapija. U osnovi ovog "subjektivi-
stičkog" pristupa je pobuna Kjerkegora
protiv Hegela i njegovog objektivnog svet-
skog duha. To je pobuna posebnog proti-
vu opšteg. Filozofija, ne može da ne bude
subjektivna. Grčka je filozofija, kao što je
već navedeno, smatrala da filozofska spo-
znaja mora biti univerzalnog karaktera, a

ne posebnog, individualnog . Tu je bila i zapravo granica antičke misli. Ona nije htela da prihvati individualno, ona nije htela da upozna slobodu i kategorije duhovnog i duševnog kod čoveka. Limitiranost grčke filozofije se otkriva i u novijoj filozofiji koja je previše opsednuta problemom apsoluta i univerzalija. Individualna filozofija uvek poseduje tendenciju da se probije kroz spoznaju iz samoće izvan omeđenih granica jastva.

Izvesno je vrednosne orijentacije u psihologiji utiču i na sam izbor predmeta istraživanja, kao i na izbor metoda a zatim predstavljaju i eksplicitni ili implicitni sadržaj određenog učenja. Vrednosni sistemi ogledaju se u završnim slikama koje o čoveku pružaju određene psihološke škole (2) Objektivističke orijentacije , gde možemo svrstati i psihoanalizu, vide čoveka kao determinisano biće koje nema svoju autonomiju. Psihologija koja se bazira na humanističko-personalističkoj orijentaciji, a delimično i nove grane psihoanalize koje potpadaju pod konceptualizaciju neoanalitičkih škola, posmatraju čoveka kao autonomni, otvoreni projekat življenja, naglašavaju njegovu transcendentnu prirodu i njegovu spremnost i slobodu da odlučuje relativno neometan od faktora socijuma.

I pored činjenice da istorija filozofije i uporedo istorija psihologije beleže čitav niz ličnosti sa "leonardovskim" atribucijama, izvesno je da sa Platonom i Aristotelom, pre svega autentičnim filozofima, počinje i novo poglavlje drevne psihologije. Preko Platonovog idealizma i Aristotelovih sistematizacija uspostavlja se neophodni fundus za buduća istraživanja svih psihičkih funkcija.

No jedna ličnost iz sveta teologije i filozofije takođe zaslužuje pažnju, upravo zbog svog psihološko-filozofskog eklektizma koji je pružio nadu u ovaploćenje tendencije da metod, dogma i crkvena skolastika mogu poprimiti formu i sadržaj sistema spremnih za sistematski kompromis i

dopunu. Zapadna crkva je iznedrila Tomu Akvinskog čiji je filozofski duh formiran upravo iz sukoba i raskola dogme i renesanse. Toma Akvinski je izvršio istorijski zadatak u pokušaju da izgradi sintezu između aristotelizma i hrišćanske tradicije. On unosi u filozofiju svojevrsnu religioznu dijalektiku, krećući se duž lanca prenetih kretanja, uzroka i posledica i tako dospeva do prvog pokretača, do uzroka samoga sebe. Na toj krajnjoj granici kontinuiteta Bog može da se na neki način predoseti (10). Toma takođe pridaje i veliki značaj iskustvu, stvarima, činjenicama. I pored svoje teološke vokacije Toma Akvinski kao duhovnik sklon kontemplaciji, pravi onaj kompromis i ideološki skok bez koga bi filozofija i psihologija verovatno vekovima tavorili u formi beznačajne skolastike. On i dalje potencira volju i veru u središtu duhovnog života, ali uz prisustvo aristotelovskog koncepta razuma. Razum je nadređen svemu ostalom. Logika je formalne prirode i čist ratio može da obuhvati i iracionalne težnje (verovanje i htenja) sa legitimnošću zaključivanja. Upravo je u tome njegov najveći značaj što svojom filozofijom, možda i nesvesno, izvodi psihologiju iz kruga teologije i omogućuje joj da se razvija u pravcu naučne discipline. Po Kopu (11) istoričaru psihijatrije, Toma Akvinski posmatra dušu kao nešto savršeno što ne može oboleti, tako da mogu zapravo postojati samo organske psihoze, čiji je uzrok on video u strajanju, alkoholizmu, žalosti i brizi. Pa zar i Hegel nije ubeđen da je uslov dostizanja istine spremnost čoveka da se odrekne svojih životnih interesa i da primi sve što mu otkriva njegov um, govoreći: " Kada mislim odričem se svih subjektivnih svojstava udubljujući se u samu stvar, a loše mislim ako dodajem ma šta svoje".

Postavlja se suštinsko pitanje da li filozofija, psihologija doista imaju neki imenitelj definisan zajedničkim interesovanjima. Možda je to potraga za istinom, metodom,

konkvencama uma ili osećanja. Analogije su uvek bile podsticajnije od suvog nabiranja razlika, ali i takvo nabiranje ispravno shvaćeno i sintetisano može dovesti do formiranja uporednih kritičkih razlika, koje nužno u sebi nose svo bogatstvo analogija.

Može li čovek istovremeno biti filozof, psiholog. Svakako da za to postoje uvek otvorene mogućnosti, sloboda volje i izbora. Verovatno je čovek biće kome je u nekom spiritualnom hijerarhijskom redu bivstvovanja prvobitni izbor filozofiranje, potom psihologiziranje, a tek na kraju psihijatriziranje, kao uviđanje nedostataka bića koja su proistekla iz korišćenja prethodnih kategorija mišljenja.

Filozofija je predstavljena kao kraljica-matica od koje se odvajaju mnogi brzaci, rukavci, uzvrela kraca, ali i presušena korita misli.

Filozofija ne iščezava niti će iščeznuti, jer je trajna zainteresovanost ljudskog uma održava u životu: um hoće da shvati, sazna šta je istina i kako je prepoznati; hoće da zna šta je dobro, zlo, pravednost, uzročnost, da li naš jezik odslikava na neki način prirodan poredak stvari u svetu ili vice versa, da li je moralnost istodobno i poštenje itd. Na neka od pitanja pokatkat odgovaraju biolozi, psihijatri, psiholozi. Međutim vrlo često se dešava da oni ne odgovaraju s pozicije svog naučnog saznanja, već pre svoj naučni autoritet koriste u filozofske svrhe.

Postmodernizam pokušava da ukaže da je istina u tradicionalnom smislu metastabilna, da je naše znanje proizvod promenljivih kulturnih odnosa i da nas okružuju isključivo naši artefakti u formi jezika, verovanja, shvatanja, individualnih filozofskih diskursa. Ipak pojedini filozofi, kao npr. Kolakovski (12) daju proročanstvo (opreznost je ipak odlika mudrih) da je postmodernizam prolazna moda, da će lagano odumreti, kao i da tradicionalni filo-

zofski problemi neće biti izbrisani, već da će se vratiti sa još većim intenzitetom. No Kolakovski u istom ogledu takođe daje proročanstvo (ovog puta manje odmereno i na žalost apriori neprovereno) da se psihologija nikada neće služiti kompjuterom. Greška je potekla iz tipične zablude humanističkog i filozofskog uma. Izvesno je da psihologija, baš kao i psihijatrija odavno poseže za modalitetima egzaktnosti i kvantifikacije. Katkad su ti napori doista ispunjeni snobizmom. Umesto da uobičajena semantika izrazi neku ideju, autori su skloni da reči pretvaraju u simbole, operacionalizuju funkcije, simptome u niz klaster-kriterijuma, tako da celokupni, kako psihijatrijski tako i psihološki diskurs može da liči na matematičko delo. Međutim kada se udebimo u sadržaj i smisao često otkrivamo banalnost pa čak i odsustvo preciznosti.

Istinski filozofski rad nema ničega zajedničkog sa kompjuterima i kalkulacijama. Ne mislimo time da filozofija ima apodiktičnu supremaciju nad ostalim dvema tvorevina duha. Uostalom, izvođenje i dokazivanje jednog takvog koncepta supremacije mora uvek u sebi apriori da sadrži i dozu subjektivnosti, čega se uvek, ukoliko nije preka potreba, treba kloniti. Činjenica je da nam nikave kvantitativne metode ne mogu pomoći u utvrđivanju nekih filozofskih sudova ili aporija. Ne moramo čak govoriti o odnosu gospodara i potčinjenih. Ono što je izvesno to je spremnost filozofije da primi pod svoje okrilje psihologiju i psihijatriju, budno motreći i savetujući u slučaju bilo kakvog oblika izopštavanja, nedoslednosti, jeresi i subverzivnosti. Filozofija treba, kao i svaki mudri učitelj da dopusti svojim učenicima da se osamostale i odvoje. Naravno, ona ne brani da njeni učenici ostanu uz nju, spremni da zajednički podele sve strahove, krize, zastoje, kao i beskrajna zadovoljstva otvorenog uma i mogućnosti koje se mogu meriti samo beskrajem zvezda u kosmosu.

RELATIONSHIP BETWEEN PHILOSOPHY AND PSYCHOLOGY: EVOLUTION TOWARD COEXISTENCE OR IDEOLOGICAL BREAKUP?

Aleksandar Damjanović

Institute of psychiatry
Clinical Centre of Serbia, Belgrade

Literatura

1. Bošnjak, B. , Filozofija- uvod u filozofsko mišljenje i rečnik. Naprijed, Zagreb, 1989.
2. Krstić, D. Psihološki rečnik, savremena Administracija, 1991.
3. Jerusalme, V. Uvod u Filozofiju, Domentijan, Beograd, 1991.
4. Fulgosi. M. Uvod u psihologiju. Matica Hrvatska, Zagreb, 2002.
5. Petronijević, B. Istorija Novije Filozofije, Nolit, Beograd, 1989
6. Jevremović, P. Psihoanaliza i Ontologija, Zavod za udbenike i nastvana sredstva, Beograd, 1999
7. Rasel, B. Istorija zapadne filozofije, Narodna knjiga, Alfa, 1998.
8. Berđajev N. Samospoznaja, Pokušaj autobiografije, Zepter International, Beograd, 1998.
9. Blekbum, S. Oksfordski filozofski rečnik, Svetovi, Novi sad, 1999.
10. Herš, Ž. Istorija filozofije. Svetovi, Novi Sad, 1998
11. Derida, J. Positions, Trans. Alan Bass. London: Routledge and Kegan Paul, 1998
12. Skruton, R. Kritika istorije moderne filozofije. Narodna Knjiga, Alfa, Beograd, 1998.

Summary: The paper analyzes the specificity of the relation between philosophy and psychology, their common roots, developmental trends, as well as their epistemological distinction. As a philosophical discipline, psychology is classified into rational and empirical philosophy. There are also statements (for example, Jerusalem) that philosophy is derived from psychology. According to modern concepts, psychology is an independent science, which, however, serves as a necessary starting point to philosophical research. Didactically, the evolution of psychology runs through mythical, philosophical, pre-scientific and scientific phases. Philosophy has tended to give, not only methodological support to psychology, but also to secure it an epistemological instrument. Psychology, which is based on a humanistic-personalistic orientation, and also, partially, new branches of psychoanalysis, which belong to the conceptualization of neoanalytical schools, consider the man as an autonomous, open life project, underlining his transcendental nature and his readiness and freedom to bring a decision relatively undisturbed by social factors (thus, having a component of a clear philosophical note). Therefore, philosophy and psychology present two constituents of equal rights in the attempt of the human mind to reach those ultimate truths, even if covered by the cloak of rational, irrational or extremely mechanistic view of the world.

Key words: philosophy, psychology, relationship, evolution